

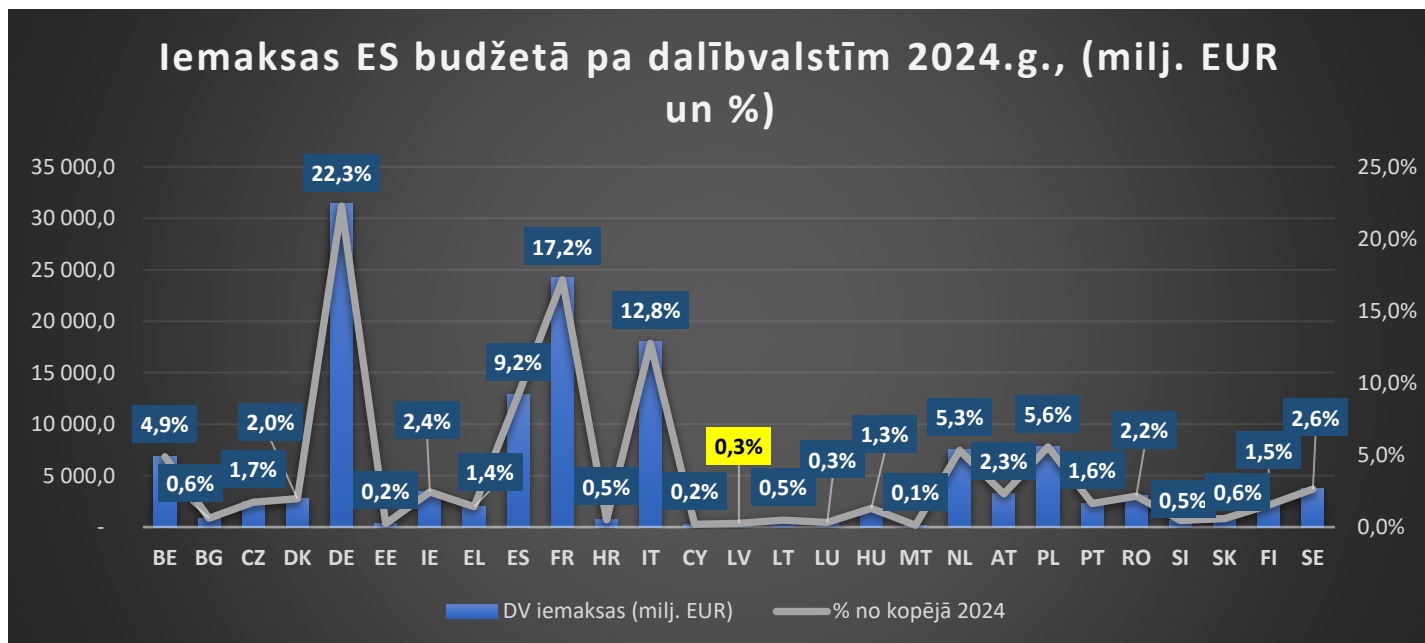
Eiropas Savienības (ES) vispārējā budžeta pārskats par 2024. finanšu gadu: finanšu plūsma dalībvalstīs un Latvijā

2024. gads ir ceturtais gads, par kuru izveidots pārskats, spēkā esošajā plānošanas periodā – Daudzgažu finanšu shēma (turpmāk – DFS) 2021.-2027. gadam. Ik gadu, periodā $n+1$, Eiropas Komisija (turpmāk – EK) publicē datus par finanšu plūsmu – iemaksāto un saņemto finansējumu – iepriekšējā gadā¹. Dati atspoguļo faktisko² finansējumu, kurš dalībvalstīm izmaksāts pārskata gadā un kuru tās iemaksājušas ES vispārējā budžetā. 2024. gadā tika apstiprināti pieci ES budžeta grozījumi, kas koriģē ieņēmumus un izdevumus atkarībā no vajadzībām un kuru rezultātā finansējuma apjoms gada beigās atšķiras no sākotnēji apstiprināta budžeta.

1. Nominālie rādītāji pārskata periodā

Dalībvalstu iemaksas ES vispārējā budžetā jeb t.s. pašu resursus un to iekasēšanas kārtību nosaka atbilstoši tiesību akti.³ Dalībvalstu pašu resursu iemaksas ierasti veido ap 90% no budžeta ieņēmumiem. ES vispārējā budžeta ieņēmumi veidojas arī no citiem avotiem – soda naudas, iepriekšējā gada budžeta izpildes pārpalikums u.c. avoti. Visu 27 ES dalībvalstu⁴ pašu resursu iemaksas 2024. gadā veidoja 141 081,5 milj. EUR. **Latvijas** pašu resursu iemaksas pārskata gadā veidoja **367,6 milj. EUR**, kas nomināli veido 0,3% no iemaksu kopapjoma (1. diagramma). Šāds nominālais iemaksu apjoms Latviju ierindo 24.vietā starp visām dalībvalstīm.

1. diagramma: ES dalībvalstu iemaksas ES vispārējā budžetā 2024. gadā, milj. EUR un % no kopējā pašu resursu ieņēmumu apjoma

Faktiskie izdevumi pārskata periodā jeb izmaksātais finansējums dalībvalstīm var tikt attiecināts gan uz esošo plānošanas periodu, gan arī uz iepriekšējo un var ietvert izmaksas par programmām no iepriekšējās DFS (piemēram, starpposma un noslēguma maksājumi Kohēzijas politikā). Arī ES vispārējā budžeta izdevumus un to apjomu, veidus un izmaksu kārtību nosaka konkrēti tiesību akti.⁵ Ņemot vērā spēkā esošo plānošanas periodu un iniciatīvas, pārskatā ietverts arī finansējums, kuru dalībvalstis saņēmušas pagaidu atvēršanas instrumenta *NextGenerationEU* ietvaros. Izdevumi tiek piešķirti arī citiem saņēmējiem (piemēram, trešajām valstīm, ekonomikas sadarbības valstīm u.c.), tomēr šāda veida resursi ir salīdzinoši

¹ Pārskatā izmantotie dati EK mājas lapā, [Spending and revenue - European Commission](#).

² Faktiskie dati norāda uz saņemtā un iemaksātā finansējuma apjomu, kurš ir atkarīgs no ikgadējā budžeta ieviešanas tempa un specifikas.

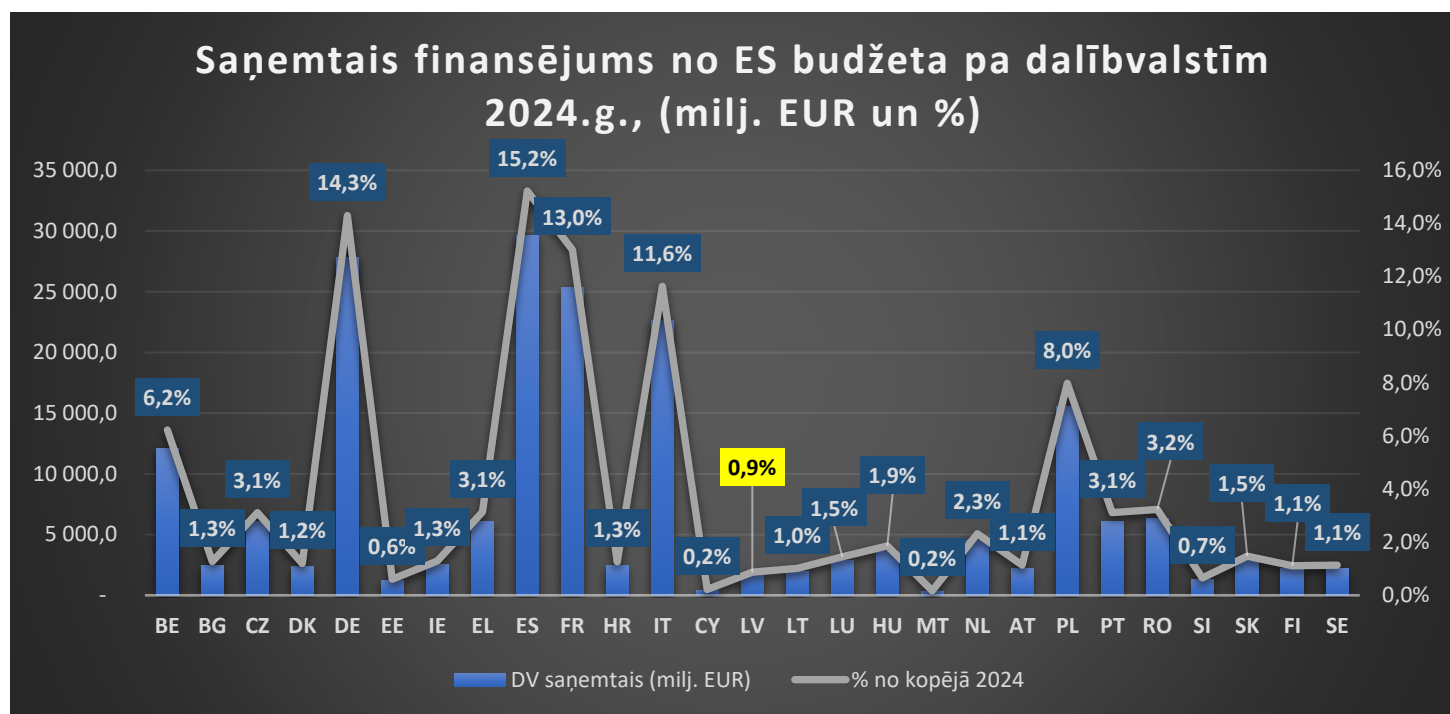
³ Aprakstīs Finanšu ministrijas mājas lapā: [ES un ES budžets | Finanšu ministrija \(fm.gov.lv\)](#).

⁴ BE-Belģija; BG-Bulgārija; CZ-Čehijas Republika; DK-Dānija; DE-Vācija; EE-Igaunija; IE-Īrija; EL-Grieķija; ES-Spānija; FR-Francija; HR-Horvātija; IT-Itālija; CY-Kipra; LV-Latvija; LT-Lietuva; LU-Luksemburga; HU-Ungārija; MT-Malta; NL-Nīderlande; AT-Austrija; PL-Polija; PT-Portugāle; RO-Rumānija; SI-Slovēnija; SK-Slovākija; FI-Somija; SE-Zviedrija.

⁵ Aprakstīs Finanšu ministrijas mājas lapā: [ES un ES budžets | Finanšu ministrija \(fm.gov.lv\)](#)

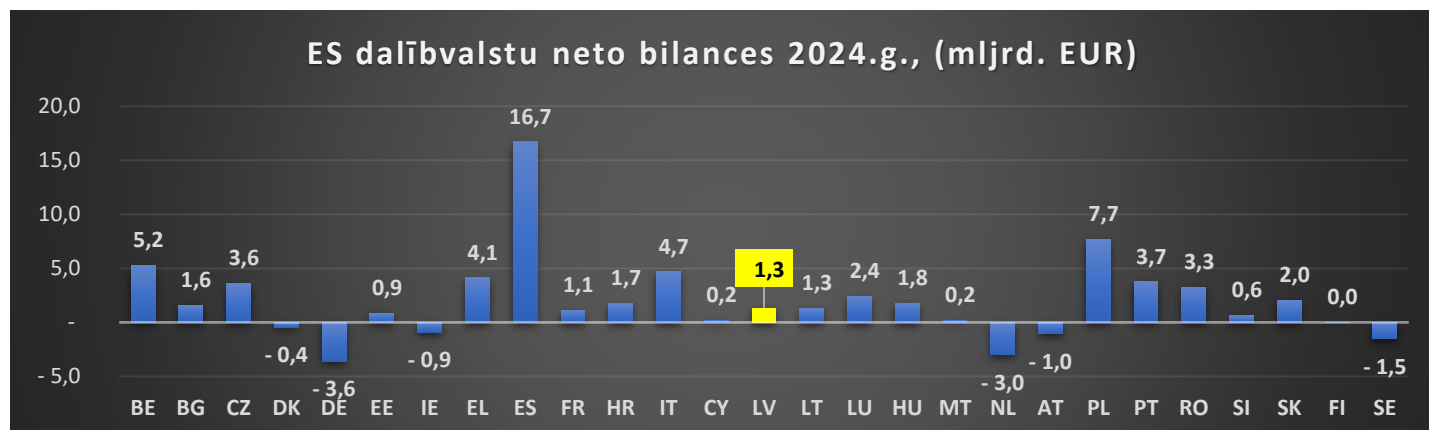
neliela daļa no kopējiem ES budžeta izdevumiem. 2024. gadā faktiski izmaksātā summa visām 27 ES dalībvalstīm veido 194 703,4 milj. EUR. **Latvijai piešķirtais finansējums** pārskata periodā veido **1 688,8 milj. EUR**, kas nomināli ir vien 0,9% dalībvalstīm izmaksātā kopapjoma (2. diagramma) un tas ierindo Latviju 23. vietā visu dalībvalstu vidū.

2. diagramma: ES dalībvalstīm izmaksātais finansējums no ES vispārējā budžeta 2024.gadā, milj. EUR un % no kopējā izmaksātā finansējuma apjoma

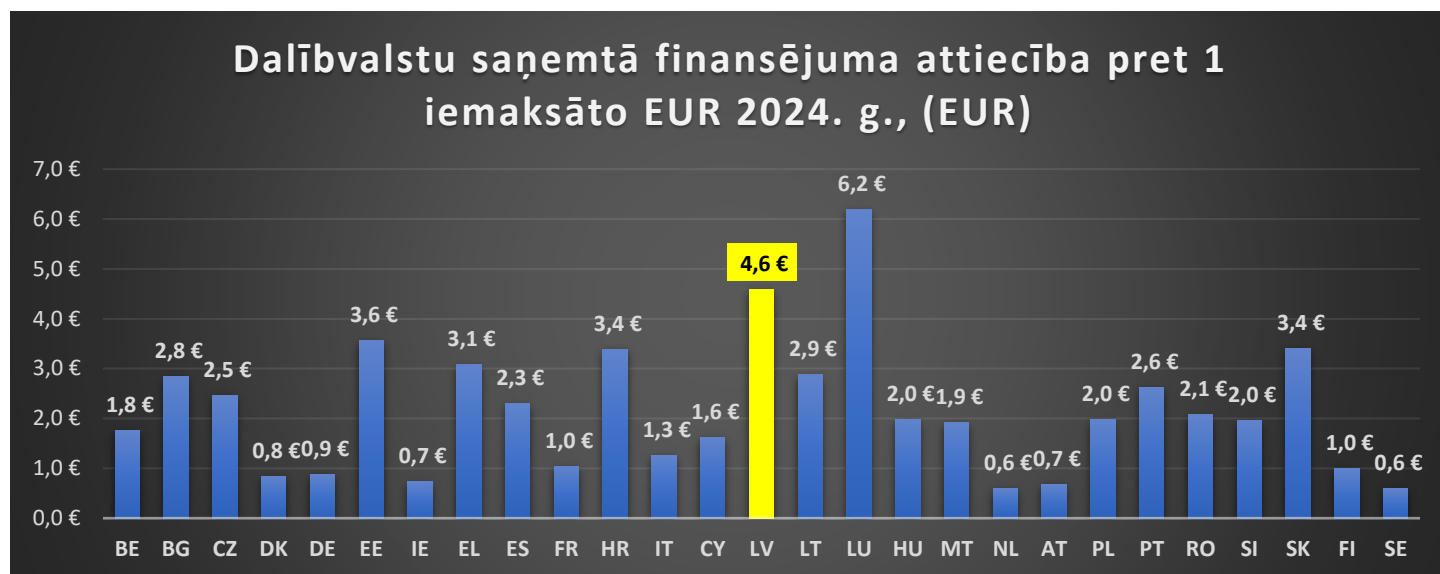

Nominālais dalībvalstu iemaksu un saņemtā finansējuma attiecības salīdzinājums norāda uz tradicionālo dalībvalstu sadalījumu maksātājvalstīs un saņēmējvalstīs. Negatīva attiecība ir Dānijai, Vācijai, Īrijai, Nīderlandei, Austrijai un Zviedrijai. Turpretim pārējām dalībvalstīm nomināli iemaksātā un saņemtā finansējuma attiecība ir pozitīva un tas nozīmē, ka atskaides periodā šīs valstis ir saņēmušas lielāku finansējuma apjomu, nekā iemaksājušas ES vispārējā budžetā. Pārskats atspoguļo faktisko finanšu plūsmu un gadu no gada valstu vidū iemaksu un saņemtā finansējuma rādītāji var atšķirties atkarībā no programmu ieviešanas tempa un ieņēmumu summas katrai valstij, tomēr kopumā balance un līdz ar to arī valstu pozīcija – saņēmējvalsts vai maksātājvalsts – praktiski, nemainās. Kā norādīts 3. diagrammā, **Latvijas 2024. gada saņemtā un iemaksātā finansējuma attiecība joprojām ir pozitīva un starpība starp iemaksāto un saņemto resursu apjomu veido 1,3 mljrd. EUR**. Šis rādītājs kopš iestāšanās ES, Latvijai ik gadu ir bijis pozitīvs.

3. diagramma: 2024.gada dalībvalstu neto balances, mljrd. EUR

Nominālo datu atspoguļojums (4. diagramma) valūtas vienībās norāda uz līdzvērtīgu dalībvalstu sadalījumu nosacīto ieguvumu ziņā. Saņēmējvalstu iegūto *euro* apjoms par katru iemaksāto *euro* vienību ir augstāks nekā maksātājvalstīm. Tādas saņēmējvalstis, kā Igaunija, Latvija, Slovākija, Lietuva, Grieķija, Horvātija pārskata gadā par katru iemaksāto 1 EUR ir saņēmusi virs 3 EUR atpakaļ. Luksemburga pie nomināliem rādītājiem iekļūst saņēmējvalstu lokā, bet atšķiras no iepriekš minētajām valstīm, jo, ja pārējām uzskaitītajām dalībvalstīm nozīmīgākais saņemtā finansējuma avots ir struktūrfondi, tad Luksemburgā tas ir finansējums Eiropas publiskās administrācijas uzturēšanai, ņemot vērā ES institūciju un secīgi arī darba spēka plašo izvietojumu šīs dalībvalsts teritorijā. Līdz ar to Luksemburga ierasti netiek pieskaitīta t.s. saņēmējvalstu grupai no ieguvumu interešu aspekta. Kopumā saņēmējvalstu saņemto un iemaksāto valūtas vienību attiecība variē robežās no 2 līdz pat 5 EUR par katru iemaksāto vienību. **Latvija 2024. gadā par katru iemaksāto 1 EUR pretī ir saņēmusi 4,6 EUR.** Savukārt maksātājvalstis par katru iemaksāto 1 EUR iepretim saņem vien daļu no tā, variējot robežās no 0,6 līdz 0,9 EUR centiem.

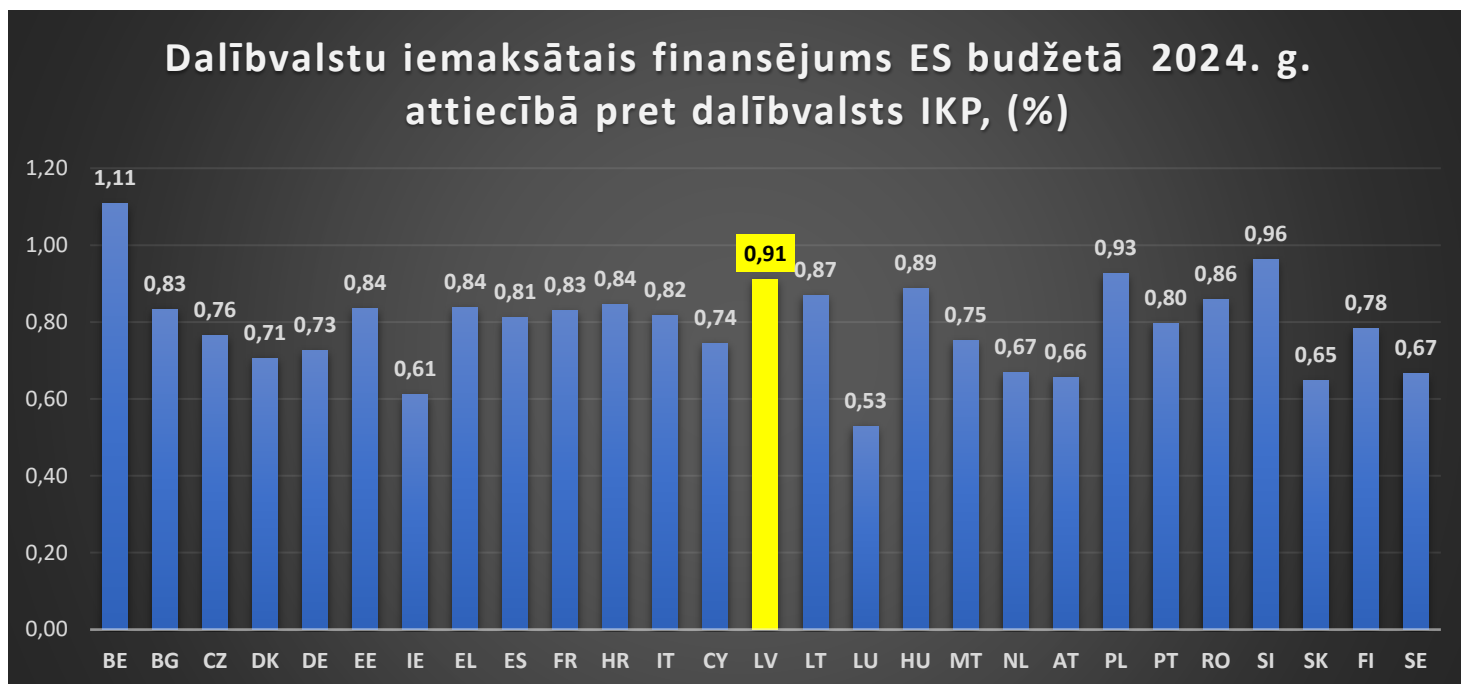
4. Diagramma: saņemtās *euro* vienības par katru iemaksāto *euro* dalībvalstu vidū

2. Ekonomiskie rādītāji pārskata periodā

Izvērtējot datus par ES budžeta finanšu plūsmu no ekonomiskā aspekta un salīdzinot iemaksu un saņemtā finansējuma apjomus pret katras dalībvalsts iekšzemes kopproduktu (turpmāk – IKP), situācija atšķiras. Diagrammas norāda uz to, ka, izsakot nominālos ciparus pret katras dalībvalsts labklājības līmeni, ir iespējams objektīvāk novērtēt valstu ieguvumus un pienesumu ES vispārējā budžetā.

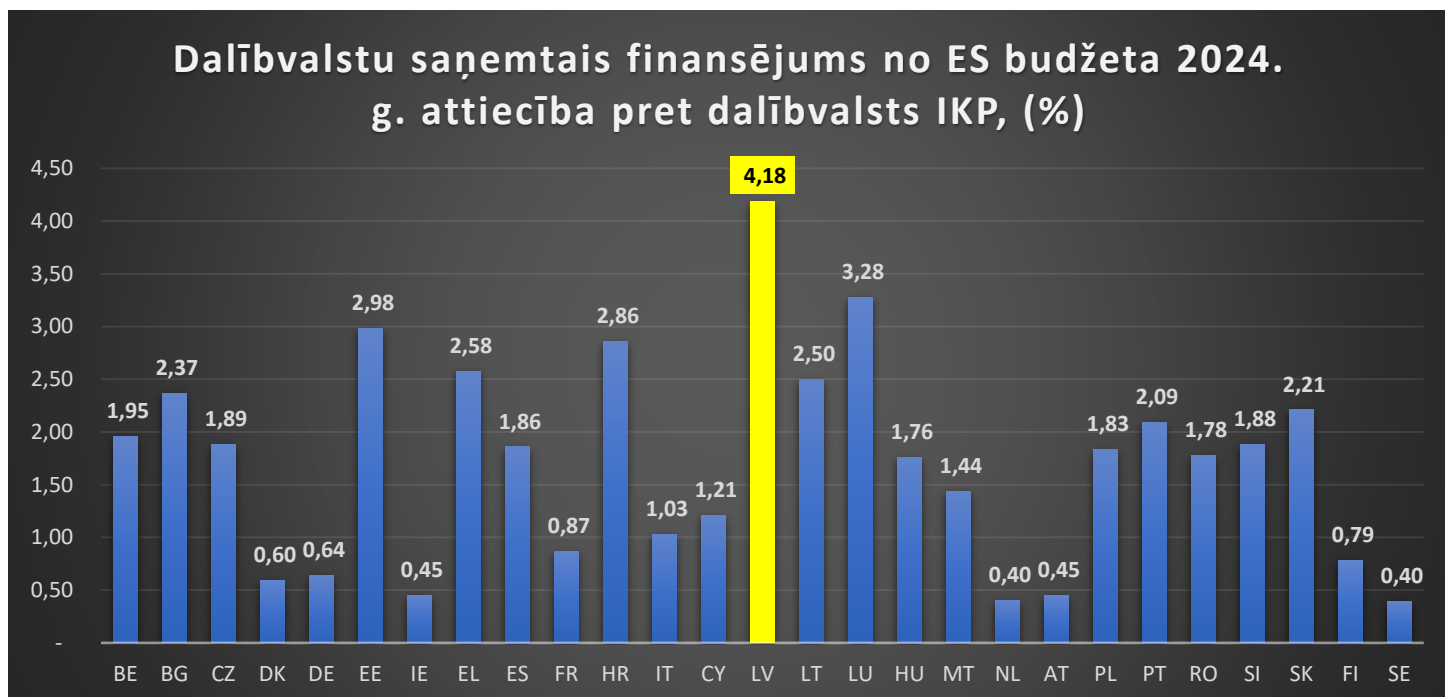
5. diagrammā dati norāda uz salīdzinošu dalībvalstu vienlīdzību iemaksu ziņā, tā kā gandrīz visu dalībvalstu iemaksātais pašu resursu apjoms ES vispārējā budžetā ir līdzvērtīgs, ja to pielīdzina katras dalībvalsts IKP. Iemaksu apjoms ir tuvu 1% no dalībvalstu IKP. Iemaksu apjoms variē robežās no 0,6% līdz 1,1%. **Latvijas iemaksu apjoms 2024. gadā veido 0,91% no 2024.gada faktiskā IKP (t.i. no 40 359,4 milj. EUR, tekošajās cenās).** Šāda iemaksu apjoma izteikšana procentuāli no IKP, ierindo Latviju 4. vietā starp visām dalībvalstīm pārskata gadā. Šāds datu izkārtojums, tikai apstiprina faktu, ka, lai arī dalībvalstu ekonomiskā situācija atšķiras, to iemaksātais finansējuma apjoms ES vispārējā budžetā ir solidārs un pakārtots valsts labklājībai. Tādējādi ietekme uz valstu nacionālajiem budžetiem ir līdzvērtīga. Ekonomiski, katras dalībvalsts maksāspēja atbilst tās iespējām, ko iepriekš apskatītais nominālais iemaksu apjoms neuzrāda.

5. diagramma: dalībvalstu iemaksas ES budžetā pret katras dalībvalsts IKP 2024.gadā, %

Pretējus secinājumus var izdarīt, vērtējot datus par saņemtā finansējuma nozīmi dalībvalstu ekonomikās. 6. diagrammā redzams, ka saņēmējvalstis, kuru balance arī nomināli ir pozitīva, ar ES fondu un programmu finansējuma ievērojami stiprina savu ekonomiku. Lielāko saņēmējvalstu finansējuma proporcija kopproduktā pārsniedz 3% atzīmi vai tuvojas tam. Tieši 2024.gadā **Latvijas** saņemtais finansējums veido **4,18% no IKP** un tas ierindo Latviju 1.vietā visu ES dalībvalstu vidū.

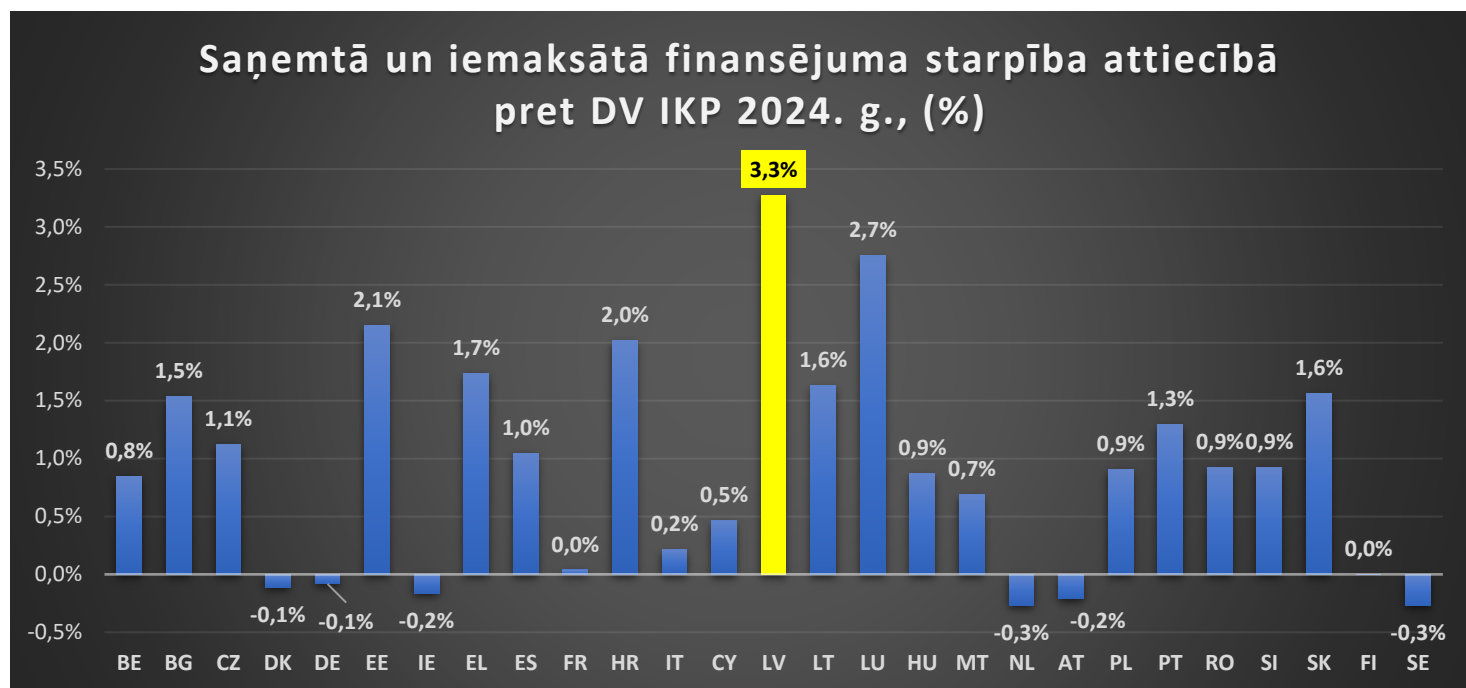
6. diagramma: dalībvalstīm piešķirtais finansējums no ES budžeta pret katras dalībvalsts IKP 2024.gadā, %

No iepriekš minētā zemāk attēlā redzams, ka dalībvalstu bilances attiecībā pret IKP akcentē reālos valstu ieguvumus no ES vispārējā budžeta. Procentuālā izteiksmē iepriekš identificētās negatīvās bilances lielākajām dalībvalstīm neveido pat 1% no to IKP (7. diagramma). Taču, kā minēts, nomināli lielāko

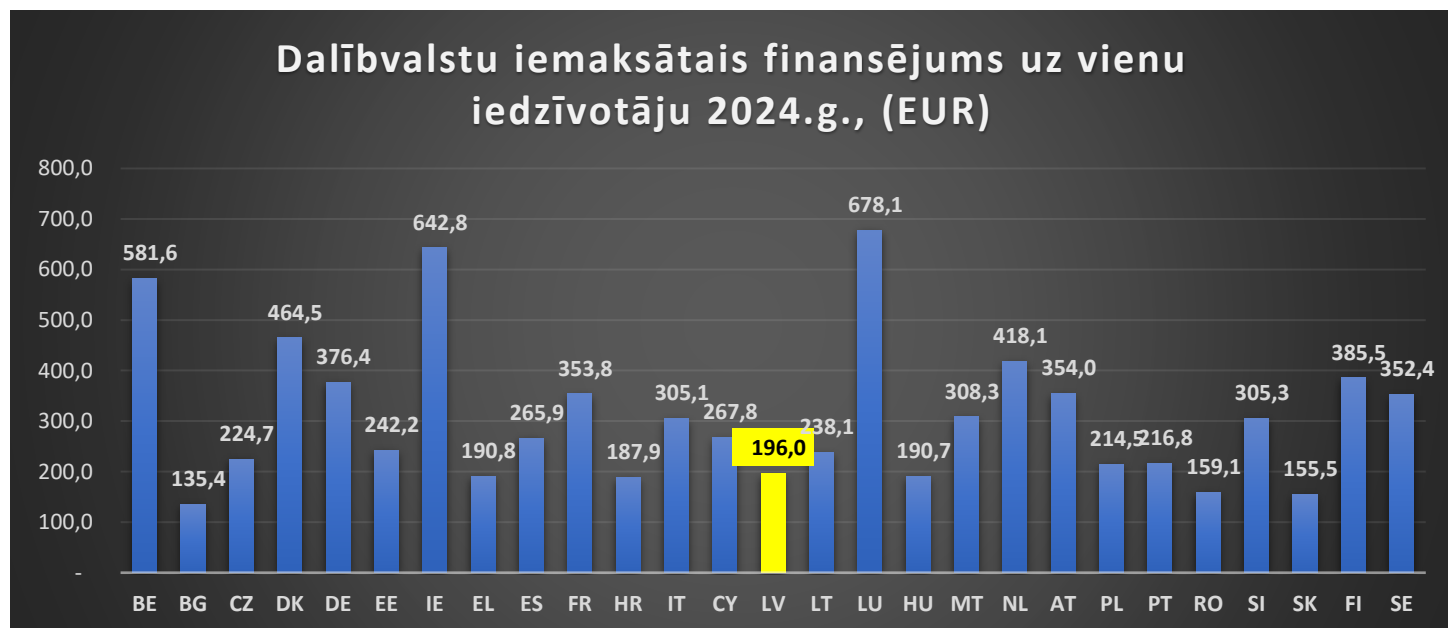
saņēmējvalstu bilanču attiecība pret IKP variē robežās no 2 līdz pat 3 % un norāda uz vērā ņemamo saņemto resursu ieguldījumu un nozīmību šo valstu labklājības līmeņa celšanā.

7. diagramma: ES dalībvalstu bilances salīdzinājumā ar to 2024.gada IKP, %

Tāds kritērijs, kā iedzīvotāju skaits dalībvalstī, neievieš būtiskas korekcijas dalībvalstu iedalījumā maksātājos un saņēmējos, tomēr ļauj aplūkot ES finanšu plūsmu no cita skatu punkta. Pārskata periodā izmantojot iedzīvotāju skaitu uz 2024.gada 1.janvāri, tādas valstis kā Luksemburga, Īrija, Beļģija, Dānija, Somija, Nīderlande, Vācija, Austrija, Francija un Zviedrija maksājušas lielāku summu ES vispārējā budžetā par vienu cilvēku. **Latvijas iedzīvotāju skaits uz pārskata gada 1.janvāri bija 1 875 316 (cilv.), rezultātā maksājums par vienu iedzīvotāju veidoja aptuveni 196 EUR.** Tas ierindo Latviju 21.pozīcijā visu dalībvalstu vidū.

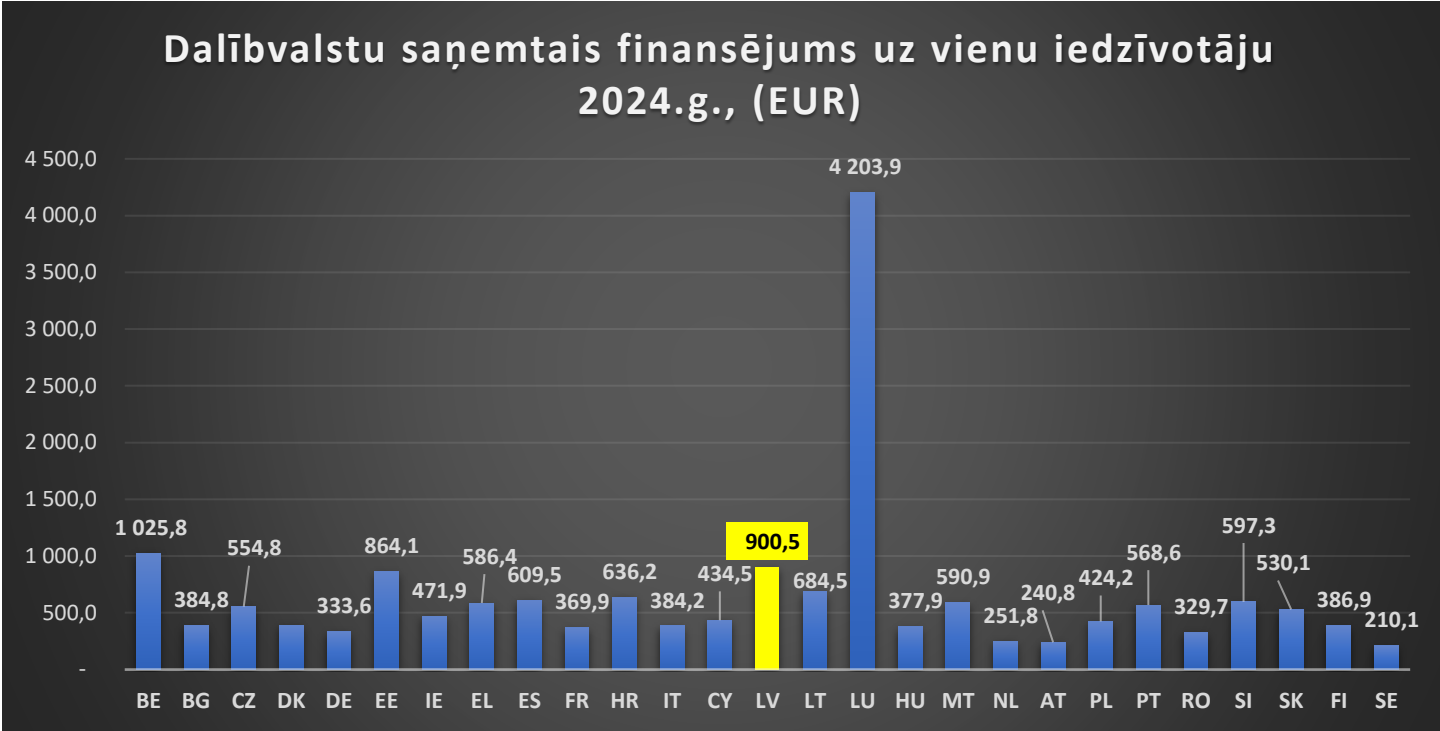
8. diagramma: ES dalībvalstu iemaksātā summa ES budžetā 2024.gadā par vienu cilvēku, EUR

Vērtējot saņemto resursu apjomu no ES budžeta uz vienu iedzīvotāju, redzams, ka 9.diagrammā īpaši izceļas Luksemburga, kurā iedzīvotāju skaits uz 2024.gada 1.janvāri bija 672 050 cilvēki un saņemtais

finansējums vismaz 5 vai vairāk reizes pārsniedz citu dalībvalstu saņemto summu uz iedzīvotāju, t.i. Luksemburga saņēma aptuveni 4203,9 EUR uz katru iedzīvotāju. **Latvija 2024.gadā saņēma aptuveni 900 EUR uz vienu iedzīvotāju**, kas ierindo Latviju 3. vietā starp visām 27 dalībvalstīm.

9. diagramma: dalībvalstu saņemtais finansējums no ES budžeta 2024.gadā uz vienu iedzīvotāju, EUR

3. Izdevumi kategoriju griezumā

Dalībvalstīm piešķirtais finansējums ikgadējos budžetos pa izdevumu kategorijām proporcionāli līdzvērtīgs arī DFS apstiprinātajam kategoriju finansējuma apjomam. Secīgi lielāko finansējuma izmaksu dalībvalstis saņēmušas Kohēzijas politikas un Kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros. Pārskatā iekļautas arī izmaksātais finansējums dalībvalstīm no pagaidu atveseļošanas instrumenta *NextGenerationEU* izdevumu kategoriju griezumā, no kura lielākā daļa finansējuma paredzēta dalībvalstu ekonomiku noturības stiprināšanai. EK tieši un netieši pārvaldītajās programmās finansējums DFS ir proporcionāli mazāks, līdz ar to arī veido mazāku īpatsvaru ikgadējā budžeta izdevumos. Kopumā ikgadējos budžetos izdevumu apjoms atkarīgs no programmu ieviešanas tempa jeb projektu ieviešēju vajadzībām. Zemāk, 1.tabulā, atspoguļots dalībvalstīm izmaksātais finansējums pa izdevumu kategorijām, norādot kategorijas īpatsvaru kopējā 2024.gada izdevumu apjomā.

1. tabula: 2024.gadā dalībvalstīm izmaksātais finansējums pa izdevumu kategorijām un to īpatsvars kopējā izmaksātajā apjomā

Kategorijas nosaukums	Izmaksātā summa dalībvalstīm 2024.g., (milj. EUR),	Proporcija no kopējā dalībvalstīm izmaksātā apjoma 2024.g., (%)
1. Vienotais tirgus, inovācija un digitālā joma	18 990,8	10%
2(a). Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija	40 542,3	21%
2(b). Noturība un vērtības	54 236,9	28%
3.Dabas resursi un vide	63 145,8	32%

4.Migrācija un robežu pārvaldība	3 125,7	2%
5.Drošība un aizsardzība	1 905,9	1%
6.Kaimiņattiecības un pasaule	884,3	0,5%
7.Eiropas publiskā administrācija	10 696,5	5%
Izmaksāts dalībvalstīm no īpašajiem ārpusbudžeta instrumentiem	1 175,2	1%
KOPĀ	194 703,4	100%

Analizējot Latvijai piešķirto finansējumu pa kategorijām jeb nozarēm, 10. diagrammā attēlots to apjoms un īpatsvars kopējā saņemtajā finansējumā. 2024. gadā Latvija, kā ierasts, lielāko piešķirumu jeb 35% no kopējā apjoma saņēma 2a. izdevumu kategorijā *Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija*. Izmaksas pārskata periodā šīs kategorijas ietvaros veidoja aptuveni 601 milj. EUR. Savukārt 34% no kopējā piešķirtā finansējuma veido resursi 3.izdevumu kategorijā *Dabas resursi un vide* un paredzēti pamatā tiešmaksājumiem zemniekiem un lauksaimniecības attīstības projektu īstenošanai. Saņemtā summa 2024.gadā šajā nozarē veido 571 milj. EUR. 288 milj. EUR jeb 17% no kopējā finansējuma apjoma Latvijai izmaksāja 2b.izdevumu kategorijas ietvaros ekonomikas noturībai. Aptuveni 9% jeb 145 milj. EUR tika piešķirti *Vienotā tirgus, inovācijas un digitalizācijas* jomu stiprināšanai no 1.izdevumu kategorijas. Izdevumi un Latvijai izmaksātais finansējums iekšlietu jomā veido tuvu 3% no kopapjoma, savukārt, izdevumi ārpolitikā un administratīvajām vajadzībām veido, aptuveni, procentu no kopapjoma.

10. diagramma: Latvijai piešķirtais finansējums no ES budžeta 2024.gadā pa izdevumu kategorijām, % no kopējā

